

Alkohol, narkotika och våld i nära relationer – det breda förebyggande arbetet behövs

En litteraturöversikt av internationell forskning visar att alkohol kan öka risken för våld i nära relationer, men att en rad andra faktorer bidrar till sambandet. Översikten visar också att narkotikans betydelse för våld i nära relationer är oklar på grund av att få studier är gjorda.

En kompletterande analys av svenska data bekräftar att arbetet med att förebygga våld i nära relationer behöver beakta både substansbruk och andra faktorer som är kopplade till kvinnors och mäns livsvillkor och levnadsförhållanden.

Litteraturöversikten visar på flera kunskapsluckor. Det behövs t.ex. fler svenska och nordiska studier, fler studier om olika narkotiska preparat, fler studier om alkohol- och narkotikaanvändning vid våldstillfället och fler studier om personer i andra samlevnadsformer än den heterosexuella.

Den kompletterande analysen visar att sambandet mellan partners alkoholkonsumtion och att vara utsatt för våld inte var statistiskt säkerställt. Resultaten bygger på data från Sverige där var 10:e kvinna berättade att hon varit utsatt för våld i en nära relation minst en gång det senaste året

Bakgrund

Ett av de sex målen i den svenska jämställdhetspolitiken är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Bruk av alkohol och narkotiska preparat pekas ofta ut som en orsak till våld. Det saknas dock aktuella sammanställningar av studier som specifikt studerar sambanden mellan alkohol eller narkotika och våld i nära relationer i den allmänna befolkningen. Därför gav Folkhälsomyndigheten forskare vid Göteborgs universitet i uppdrag att ta fram mer kunskap om

Faktabladet baseras på:

- En kartläggande litteraturöversikt av forskning om samband mellan alkohol- eller narkotikabruk och våld i nära relationer. Läs mer om bakgrund, metod och resultat i [rapporten](#).
- En kompletterande analys baserad på en svensk longitudinell studie, Women and Alcohol in Gothenburg (WAG), med både enkät- och intervjumaterial. Mer information om studien går att få från Göteborgs universitet: medicin@gu.se

dessa samband. Detta genomfördes genom en kartläggning av forskningslitteraturen och en kompletterande analys av svenska data om sambandet mellan alkoholkonsumtion och våld i nära relationer.

Resultat från litteraturöversikten

Litteraturöversikten omfattade endast studier i den allmänna befolkningen, medan studier bland personer som sökt vård för alkohol- eller narkotikarelaterade problem inte ingick. En majoritet av studierna var gjorda i USA. Resultaten från översikten kan sammanfattas så här:

- Kunskapsläget är oklart om alkoholens betydelse för våld i nära relationer. De inkluderade studierna visar olika resultat och avser olika mått på alkohol. Sammantaget visar 18 av de 35 analyserna på ett samband mellan alkoholkonsumtion och våld i nära relationer, efter hänsyn till andra faktorer som exempelvis socioekonomisk position, utsatthet för våld i barndomen och psy-

kisk ohälsa, medan 17 inte visade ett sådant samband (övriga 3 analyser var inte entydiga).

- De 5 studier som analyserade narkotikabruk och våld i nära relationer fann inget samband, efter hänsyn till andra faktorer. Kunskapsläget bedöms ändå som oklart eftersom få studier har genomförts och de som finns använder olika mått på narkotikabruk och har undersökt olika substanser.
- Ett flertal kunskapsluckor identifierades; det behövs ytterligare studier från Sverige och övriga nordiska länder, studier som undersöker alkohol- och narkotikabruk vid det aktuella våldstillfället, studier om personer av samma kön eller i andra samlevnadsformer än den heterosexuella samt studier om andra typer av våld än fysiskt och sexuellt.

Resultat från den svenska analysen

Eftersom kunskapsläget är oklart genomfördes en kompletterande analys av svenska data. Women and Alcohol in Gothenburg (WAG) är ett forskningsprojekt om alkohol, andra levnadsvanor, psykisk hälsa, relationer, våld och arbetsliv. Deltagarna består av kvinnor som intervjuats vid fyra tillfällen (1990, 1995, 2000 och 2013). Samtliga kvinnor födda 1925, 1935, 1945, 1955 och 1965 (första omgången) och 1970, 1975, 1985 och 1993 (senare omgångar), i de västra och centrala stadsdelarna, fick besvara en enkät. Därefter valdes några kvinnor ut för personliga intervjuer.

Av de kvinnor som besvarat frågor om våld i en intervju (n = 993) var det 10 procent (n = 115) som rapporterade att de varit utsatta för våld i en nära relation minst en gång de senaste 12 månaderna. Den lägsta förekomsten (4 procent) var bland kvinnor födda 1993 som var runt 20 år vid intervjun. Den högsta förekomsten var bland kvinnor födda 1970 och 1975 (13 procent).

Av tabellen framgår att kvinnor som lever med en partner som dricker alkohol mer än två gånger per vecka eller har alkoholproblem har högre sannolikhet att rapportera utsatthet för våld än andra kvinnor. Det gäller för både nuvarande alkoholkonsumtion och alkoholkonsumtion i början av relationen, innan och efter justering för födelseår samt partners utbildning och anställningsstatus. Sambanden är dock inte statistiskt signifikanta.

Partners alkoholvanor och utsatthet för våld bland kvinnor de senaste 12 månaderna

Partners nuvarande alkoholkonsumtion	Ojusterade resultat, OR (95 procent KI)	Justerade resultat*, OR (95 procent KI)
Dricker aldrig alkohol eller ≤ 2 gånger per vecka	Jämförelsegrupp	Jämförelsegrupp
Dricker alkohol >2 gånger per vecka eller har alkoholproblem	1,59 (0,55–4,66)	1,94 (0,58–6,51)
Partners alkoholkonsumtion i början av relationen		
Drack aldrig alkohol eller ≤ 2 gånger per vecka	Jämförelsegrupp	Jämförelsegrupp
Drack alkohol > 2 gånger per vecka eller hade alkoholproblem	1,39 (0,64–3,02)	1,43 (0,66–3,12)

OR = oddskvot (odds ratio). När en grupp har en oddskvot som är större än 1 har den gruppen en större risk, jämfört med en jämförelsegrupp. Är oddskvoten mindre än 1 innebär det att risken för gruppen är mindre. KI = konfidensintervall. Anger spannet inom vilket det sanna värdet ligger (anges ofta med 95 % säkerhet).

* Resultaten är justerade för födelseår samt partners utbildning och anställningsstatus.

Slutsatser för förebyggande arbete mot våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett folkhälsoproblem. Eftersom kunskapsläget är oklart, behöver arbetet med att förebygga mäns våld mot kvinnor, och våld i andra nära relationer, beakta både substansbruk och andra faktorer som är kopplade till kvinnors och mäns livsvillkor och levnadsförhållanden.

Enligt litteraturöversikten är det samspelet mellan substansens biologiska effekt, den sociala kontexten och olika situationsrelaterade faktorer som förklarar våld i nära relationer. Det kan handla om arbetslöshet, psykisk ohälsa och bristande sociala nätverk, men också om normer kopplade till traditionell maskulinitet.

Den kompletterande analysen av alkoholens betydelse för våld i nära relation baserat på svenska intervjudata var ett steg mot ökad förståelse. Men det behövs mer kunskap för att förstå de komplexa processerna bakom våldet.